

ki so dognali sintezo srbohrvatstva z občečloveškim; danes pomenja najglobljo vrastlost te kulture v svetovno kulturo. To me prepričuje, da smo morebiti dali Srbohrvati poleg bogomilstva, narodne pesmi, Osmana, Gorskega Vijenca, Smail-age, Kranjčevića in Meštrovicéve skulpture tudi Jovana Dučića kot pomembno vrednoto, kot naš točasni davek humanosti.

H koncu naj dodam še kratko pripombo. Mislim, da bi se osebnost Dučićevega kova pač lahko obvarovala povojnih uvedb beograjskega sloga in nadomestila nepotrebne tujke z domačimi izrazi (n. pr.: mašina, gas, orden, klasa, lampa, manir, nervi itd.); — saj nudi srbsko-hrvatski jezik spričo svojega izrednega besednega bogastva neomejene možnosti za strogo čistočo in neodvisnost. Izgovor, da so vse te tujke že udomačene, ni nikako opravičilo, posebno ne ob dejstvu, da uporabljajo Hrvati za ogromno večino teh beograjskih cvetk povsem narodne izraze. Ako so bilí nekdanji vsi turcizmi, romantizmi, germanizmi itd. neobhodni, je dandanes, v dobi svobodnega in neoviranega kulturnega razvoja, položaj bistveno izpremenjen in je brezpogojno potrebna korenita reforma v tem pravcu.

Oprema prvih petih knjig Dučićevega Zbranega dela je skromna, a okusna. „Blago Cara Radovana“ pa občutno zaostaja za njimi.

TRAMVAJ

J O Ž E K R A N J C

Kavarna Evropa je bilá vsa razsvetljena. Visoka okna so žarela v rumeni bledoti, pokrita z zastori. Silhuete gostov so se gibale za njimi. Sneg je naletaval. Lahni, rumeni kosmički so se lovili po zraku in se svetlikali v lučih, ki so gorele po trgu kakor blede, mrtve živalce.

Stal sem pred stolpičkom ure in čakal na električni voz, da bi se peljal domov. Zavit v suknjo sem tiščal obraz med okraje, kadil cigareto in se prestopal sem in tja. Avtomobili so švigali mimo mene in ropotali z verigami po blatni cesti. Na stotine ljudi mi je prišlo naproti in šlo mimo mene, hitro, z dolgimi koraki. Zdelo se mi je, da vsi nekam beže. Morda pred svojo usodo, ki jim je vsem vedno za petami.

Domov.

Moj dom: kuhinja in soba s širokim oknom. Staro pohištvo. Ozka veža, v kateri je vse polno vrat. V naši hiši smo štirje. Sprevodnik stanuje z nami, ki vsako jutro kašljaje odhaja ali pa prihaja z nočne službe. Potem je še žagar, ki diši po lesu, včasih po hojah, včasih po gabru in

vedno nosi na trepalnicah sive kosmiče žaganja. Tudi hišni gospodar je z nami, rdečeličen mož s peterimi otroki. Ves božji dan se ogleduje pred hišo, gleda v nebo in se veseli samega sebe, vsak drugi večer pa odide v tovarno.

To je moj dom.

In pa: žena in otrok. Ona je majhna in drobna. Za mizo sedi in se podpira v obraz in dan za dnem premišljuje, čemu se je rodila. Ali bom res vedno zaprta med te štiri stene, premišljuje, za to železno ognjišče? Ali je res vse moje življenje to drobno okence, iz katerega vidim kvadratni meter sveta . . ., sivo steno sosednje hiše, dimnik, nekaj oken, iz katerih visi oprano perilo? Otrok se plazi po vseh štirih. Mežika z očmi in se na vsem lepem zamisli nekam. Oči mu vzžare in se napolnijo z vlago. Morda se je spomnil lepe igrache, ki jo je videl v izložbi in mu je nedosegljiva.

Že dva dni nisem bil doma.

Včeraj zjutraj sem odšel, zdaj pa sem stal tu, da se vrnem, in tesno mi je biló pri srcu.

Ne vem, kaj se godi z menoj.

Tako rad bi bil kakor srna v gozdu, ki svojevoljno dela, kar hoče, skače, se veseli življenja in sama vlada nad svojim bitjem in žitjem. Rad bi počenjal, kar se mi poljubi. Tlači me odpor proti zakonom, ne samo tistim, ki so mi vsajeni v srce že od mladih nog, ampak tudi proti tem, ki me dušé vsak dan, da hodim okrog kakor jetnik v celici in se vsepovsod zadevam v zid, ki mu pravijo zgradba človeške družbe.

Včasih me objame neizmerno hrepenenje po nečem. Hodim po cestah, se zaletavam v ljudi, gledam v izložbe. Če pridem takrat v kavarno, me ne vzdrži. Naslonim se na mizo in že vstanem in grem drugam. Tedaj se sam sebi zdim, da sem žival, ki samo sebe preganja. Nikjer mi ni obstanka. Nikjer mi ni miru. In ko se spomnim: treba bo domov, me zgrabi strašen odpor. Domov. Nobene slasti mi ne dá beseda. Domov. Tja, kjer sem in bom vedno stal, priklenjen kakor pes na sobo in kuhinjo.

Dva dni me že ni bilo.

Včeraj opoldne me je čakala. Naslonila se je na okno in gledala na cesto. Otroka je poslala na dvorišče, da me prvi pozdravi. Minute so tekle. Mene ni bilo. Zadržan je, je mislila. Važen opravek, ubogi, koliko se trudi. Molče je pripravila posodo.

Zvečer je zakurila sobo. Legel bo v posteljo in čital. Potem bo pravil, kod je hodil, kaj je s službo, kam bomo šli v nedeljo. Zaspali bomo na toplem. Prav gotovo je nestrpno hodila sem in tja, odpirala

brez vzroka vrata, morda celo postavila vodo na platišče. Čaj takó segreje, če pride človek z mraza . . .

Ure so tekle.

Ko je biló proti polnoči, je začela jokati. Legla je v posteljo in si šepetala: Vedno, vedno sem sama, niti govoriti nimam s kom.

Jaz pa sem sedel med znanci. Razgovarjali smo se in se prepirali, nazadnje smo začeli peti. Nikogar se nismo bali. Potem smo šli v sneg. Mrzle zvezde so gledale na nas, ki smo hodili po drevoredih in se rogali usodi . . .

Toda usoda pride.

Stal sem pod uro in čakal voza.

Cingljaje je privozil voz, zavit v plašč belega snega. Vozniku je dihal iz ust sivkast dim, brki so mu nalahno osiveli. Luči v vozu so mežikale.

Voz je obstal.

Napravil sem korak naprej.

Tedaj me je nekaj zagrnilo. Tista čudna omotica, ki je kakor pijanost. Nevidna, nerazumljiva sila me je obdržala na mestu. Gledal sem naravnost in čakal.

Voznik je pozvonil.

Čemu bi hodil domov . . . ?

Saj gre še dosti voz. Zakaj prav s tem? Kaj bom delal doma?

Kam pa naj grem?

Nikamor nisem imel iti. Natanko sem vedel, da je doma toplo. Kuhinja je svetla, luč je prižgana. V ognjišču pojo polena. Otrok se zdaj slači. Tolče si z roko ob roko in vriska. Ona mu pripoveduje: Oče se bo prikazal, zdaj, zdaj pride; nekaj ti bo dal, če boš priden . . .

In vendar!

Voz je odpeljal, jaz pa sem stal in gledal za njim . . .

— — — — —
Trda noč je že bilá, ko sem odprl kuhinjska vrata. Otresel sem si sneg z nog, si slekel suknjo in jo vrgel čez stol.

Žena je sedela za mizo. Obraz je imela med dlanmi. Ni mi hotela pogledati v lice. Vstran se je obrnila. Dà, ni hotela pokazati svojih solz.

Stopil sem k nji.

— Tak sem, kakršen sem, sem ji dejal in ji gledal na črne, nekoliko kodraste lase. — Ne morem si pomagati, če mi je pa vse tako tuje. Kaj morem zato, če nisem sprevodnik, ki ne zamudi niti ene minute, če nisem hišni gospodar, ki nosi otroke enega za drugim na dvorišče in jih ujca in se ves dan igra ž njimi.

Dà, sem si mislil, če bi ona bila še dekle. Da bi prišel potihó, se strahóma oziral okrog, ali me kdo vidi, in brž skrivaj odprl vrata in ji planil v objem . . . Potem pa bi spet odšel.

V tem je tista usódnost . . .

V tem, da ni tako!

Pobožal sem jo po laseh in sedel na stol.

Ona se je ozrla. Vlažna žalost je bilá razlita v njenih óčeh.

Rekla mi je:

— Ivan, ali bom vedno sama v tej strašni samoti? Podivjala bom. Z nikómer ne govorim, v tem prostoru hodim sem in tja in molčim. Vedno le to pusto delo in brez tebe . . .

Molčal sem.

Tedaj je ona vzkriknila in zajokala:

— Ali je to življenje? Ali se res nikdar ne premaknem s tega ozkega prostora, iz tega tesnega kroga, ki v njem tavam sama brez vsake pomoči kakor zaprta živalca?

Čisto mrzlo mi je bilo pri srcu.

Morda me je pekla vest, morda sem sam pri sebi lagal tisto óstudno laž, da me ona ne razume, morda pa sem užival v njeni bolečini.

Nasmehnil sem se in mrzlo dejal:

— Pa pojdi stran! Kdo te uklepa v verige?

Naglo je vstala. Onemela je za trenutek in siva bledota se ji je razlila v lica. Vzdrhtela je. Nato se je molče okrenila in se nekoliko sključena opotekla v sobo.

Stopil sem k oknu.

Pogledal sem v noč.

Po cesti sem je privozil tramvaj. Živahno je drsel med snežinkami, priklenjen na dve tračnici, prav kakor jaz na ženo in otroka. In prav tako je mrzel in jeklen, ko moje srce, ki se ni ganilo.

POMLADNA NEDELJA

FRANCE BEVK

Biló je na pomladno nedeljo. Solnce je gredo s toplo, prijetno močjo, nebo je bilo ko trepetajoča dlan. Vetrič je pošumeval. Prvo zelenje dreves, prvo cvetje travnikov, pisane ženske obleke. Duh zemlje in nasadov, dišave dekliških nedrij in las. Vse opojno in dehteče. Petje ptic, ščebetanje otrok in smeh deklet. Loke so se objemale s polji, griči so se sklanjali nad ravnino kakor fant nad dekletom.